

Friður er vegurinn

Tað finnist ongin vegur til frið — friður er vegurinn

Gandhi

Ein væl tilrættalögð og áhugaverð ráðstevna um Norðurlond sum kjarnorkuvápnafritt öki, varð haldin á Álandi í dögum 22.-24. mars. Tað var Stóra Friðarferðin, ið skipaði fyri. Luttakararnir komu úr Danmark, Finnlandi, Føroyum, Íslandi, Kanada, Noregi, Svøríki og Álandi. Aðrar líknandi ráðstevnur um teir fimm spurningarnar: sjálvverju, hópoyðandi vápn, vápnauðflutning, menniskjansligar grundtörvir og ósemjuloysnir, hava verið hildnir runt heimin í nógvum ST-londum. Projektið hjá Stóru Friðarferðini endar á einum stórum altjóða toppfundinum í New York í september, har úrslitini av ráðstevnunni og arbeiðinum hjá Stóru Friðarferðini verða lögð fram. Projektið hjá Stóru Friðarferðini er tá liðugt, men arbeiðið, ið byrjað er runt knöttin, í øllum teimum londum, ið hava sagt ja til at loysa teir trupulleikar, ið koma undir teir fimm spurningarnar, á friðarlíkan hátt, uttan vápn og dráp — tað arbeiðið heldur fram. Tey londini í ST, ið enn ikki hava sagt Ja, ella bert hava sagt Ja til nakrar av spurningunum, verða av Ja-londunum áhaldandi trýst til at taka støðu.

T.d. spurningar um menniskjansligar grundtörvir, ósemjuloysnir á friðarlíkan hátt og framleiðslu av altöyðandi váp-

num, eru spurningar, sum fyri so vitt eru loysnir í Norðurlondum — men sum eru viðkomandi og geva stórar trupulleikar fyri fólkini í øðrum ST-londum.

Harafturimóti eru spurningarnir um at landsins lógir tryggja, at verja okkara ikki fer út um landamærk í hernaðarlíkan endamálmum (ST tæntasta ikki iroknað), og vápnauðflutningur (t.d. Svøríki flytur út vápn), spurningar, ið Norðurlond eiga at arbeiða við. Leggast skal afturat, at menniskjansligir grundtörvir eru loystir spurningar fyri okkum, men ikki fyri allar heimsins íbúgvir, sum málið er. Ferð eftir ferð á ráðstevnunni bleiv vist á, hvussu vit norðbúgvir, við so nógvum árum á baki við fólkaraði og vælferð, eiga at vera fyrmynd og hjálpar, og hvussu góðar fyrirteytir vit hava fyri at tryggja heimsfriðin og forða, at alt endar í einum kirkjugarðsfriði.

Hugsannarhátturin má broyast

— Eitt norðurlandskt kjarnorkuvápnafritt öki er ikki málið, men vegurin. Figgindamyndir landanna millumugu umskiftast við áliti og ærligheit. Hugsannarhátturin hjá fólki má broyast soleiðis, at hugsað verður um verju uttan vápn.

Fólkugu kenna á-

byrgd, ikki einans lokalt, men eisini globalt. Politikararnir hava hjálparneyðini, ikki bert kritikk, men góð uppskot um, hvussu verjuskipanin kundi verið. Vit hava ein nýggjan etiskan politikk fyri neyðini, har etikkur røkkur longur enn egoisman og tjóðskapurin.

— Norðurlond sum kjarnorkuvápnafritt öki mugu gerast enn meira sjálvbjargin búskaparlíga og metannarlíga enn nú. Hernaðarapparatið er bangið fyri sivilari verju, tí tað finna fólk útav, at tey kunnu verja seg sjálvi.

— Vil ein avvápnast, má ein fyrst avvápnast. Tað verða so nógvir møguleikar royndir at loysa ósemjur við vápnnum ella höttanum um tað sama, uttan góð úrslit og spill av mongum mannalívum — so hvi ikki royna nýggjar vegir, við loysnum á friðarlíkan hátt. So nógv avtalur verða gjørdar við samráðingarborðið í dag, so hvi ikki royna at loysa politiskar ósemjur við samráðingarborðið, istaðin fyri á vígvøllum, segði Jan Öberg, friðargranskari við Lærda Háskúlan í Lund, m.a. á friðarráðstevnunni á Álandi.

Norðurlond og Kanada helvtin av Arktiska umráðnum!

— Ráðstevnur, ið knýta samband millum tvørpólitiskar røslur, friðargranskarar og politikarar, geva góðar fyrirteytir fyri positivum, náttúruvinnarligum, kjarnorkuvápnafrittum og framtíðarmøguligum heimi. Fjølmiðlarnir eru eitt gott tól, til at fáa boðskapin móti kjarnorkuvápnnum og kriggi út til fólk. Upplýsing um at kasta fordómar og figgindamyndir fyri borð er neyðug. Vit hava bert ein heim, sostatt ikki ráð til mistøk. Kjarnorkuvápn eru ikki verjuvápn, men sjálmorðsvápn, hetta má trongja inn í hugsannarháttin hjá fólki. Vit

Maud Næs í prát við tvær friðarkvinnur: Eva Bendix og Ida Harsløf úr Danmark

skylda komandi ættarliðum at steðga ørskapinum.

— Norðurlond og Kanada fevna um helvtina av arktiska umráðnum. Vit eiga at nýta okkara suverenu geografsku støðu, ið strategiskt inniber týðningarmikið vald, rætt. Norðurlond og Kanada áttu at verið lýst sum kjarnorkuvápnafritt öki undir ST. Hetta hevði fyri Kanada týtt, at teir ómöguliga kundu samarbeitt í STI-ætlanini (Stjørnukrigsætlanini). Hetta og nógv annað áhugavert segði Peggy Hope-Simson, kanadiskur politikari.

Ósjónligi vandin

— Hesin ókjandi, men ikki so lætt sjónligi vandin, kjarnorkusprongingarnar hava við sær, eigur at verða vistur á. Ein kanning í 1980 visir, at fimm ferðir so nógv børn hava krabbamein í Noregi í dag í mun til í 1960. Sambært bókini «Prognoses for a radioactive earth» hjá Rosselli Berteli, visir ein kanning úr Nevada-oyðimørkini, at bornini har eru feit, ikki av McDonalds-fóði, men av radioaktiviteti, og at intelligensurin hjá bornunum har er nógv lægri í miðal enn hjá bornum aðrastaðni í Amerika. Vit hoyra javnan um at fólk eru lekt av hesi hervilugu sjúku, men ikki hvi tey fáa sjúkuna.

— Friðarlæra, einstýðandi við ikki harðskap og vápn, átti at verið fastur tættur innan skúlskipanina. Norðurlond sigast at vera so friðarlíga. Hóast hetta, kunnu kvinnur til demis ikki ferðast tryggar úti á náttartið í storbýunum. Tá eigur ikki at

verða hugsað »tær kunnu halda seg innandura«, men tvørturimóti soleiðis, at menninir, ið aloftast fremja harðskap móti kvinnunum, verða innsettir, til teir hava lært at hóvreggja sær øðrvisi. Hetta hevur møguliga litið við kjarnorkuvápnafrið at gera, hugsar onkur. Tilíkur stórbýarharðskapur hevur nevnliga sínar røtur í tí heimliga litla umhvørvinum, og tí eigur hugsannarhátturin har at broyast. Hetta gerst best við grundleggjandi upplæring móti harðskapi bæði í heiminum, barnagørdum, skúlnum og arbeidsplassum. Sonendur friðaröki eiga eisini at verða gjørd í okkara hugsannarhátti, móti heimligum, kommunalum og globalum harðskapi, segði Berit Ás, norskur politikari.

Fleiri onnur tvørpólitiskar friðarrøslur, friðargranskarar og politikarar hildu fyrilestrar, síðan var bólkáarbeiði, har arbeitt var við uppskotum um Norðurlond og Kanada sum kjarnorkuvápnafritt öki.

— Tað er ikki nógv mikið longur hjá friðarrøslum at visa á vandan við kjarnorkuvápnnum og verjuni. Vit mugu nú arbeiða við uppskotum um loysnir og visa á hesar fyri okkara fólkavaldu politikarum, segði Peter Tucker, ið visti á eina ætlan, hann hevur skrivað um Norðurlond sum kjarnorkuvápnafritt öki.

Fyri fólk, ið ikki siggja vandan við verju okkara, hevði verið áhugavert at hoyrt Einar Edvardsen, fyrrv. og fráfarin ovasti í luftflotanum hjá Nato í Noregi. Hesin greiddi m.a.

ógvuliga tyðuliga frá hernaðarlígu støðuni í Norðurlondum. (Fólk fáa møguliga høvi til at hoyra henda framúr góða og áhugaverða framsøgumann longu í vár greiða frá støðu føroyinga her - aðarlíga í stóra politiska spælinum og hvussu vit strategiskt liggja millum storveldini, tað hesin kemur á vitjan til Føroya.)

Samanumtikið ein lærurík ráðstevna, har ein fekk fatan av, hvussu stórt arbeiði friðarrøslurnar hava gjørt og hvarjvísi úrslit siggjað longu nú. Til demis høvdu miðrættararnar aldri verið niðurtíknar, um ikki friðarrøslurnar høvdu áhaldandi gjørt vart við seg. Tað at boðskapurin hjá friðarrøslunum nú hevur trongt inn hjá nógvum politikarum og fingið avleiðingar, er orsakað av tí stóra arbeiðnum, friðarrøslurnar hava greitt so væl úr hondum. Friðarrøslurnar, ið spretta fram í 60-árunum, í Europa av álvara fyrst í 70-unum sum ein andstöða móti kjarnorkudubbingini, vatnaðu ikki út, sum nógvur tvørpólitiskur røslur gera — men hava ment seg í øllum heiminum, frá at umfata »blómstur-børn« til at umfata allar samfelagsstættir og nógvur trúarfelagskapir.

Berit Ás úr Noregi. Hon hevur áður sið í Stórtinginum og hevur ongan tíð verið bangin fyri at sett fram síni sjónarmið